

PREZES
URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
W KATOWICACH

40-024 Katowice, ul. Powstańców 41a
Tel./Fax (0-32) 256-46-96, Tel/Fax (0-32) 255-26-47, Tel. /Fax (0-32) 255-44-04
E-mail: katowice@uokik.gov.pl

Katowice, dn. 30.03.2001r.

RKT-500-s/06/00/AW

Decyzja Nr RKT-13/2001

- I. Na podstawie art. 104 k.p.a. i art. 8 ust. 1 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 24 lutego 1990r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów (Dz.U. z 1999r. Nr 52 poz.547, Dz.U. z 2000r. Nr 31 poz. 381, Dz.U. Nr 60, poz. 704) po rozpatrzeniu sprawy wszczętej na wniosek Powiatowego Rzecznika Konsumentów z siedzibą w Chrzanowie przy Al. Henryka 20 przeciwko Będzińskiemu Zakładowi Elektroenergetycznemu S.A. z siedzibą w Będzinie przy ul. Małobądzkiej 141, w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów **nakazuje się** zaniechania stosowania przez Zakład praktyki monopolistycznej polegającej na nadużywaniu pozycji dominującej na rynku poprzez stwarzanie konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw w ten sposób, że zobowiązuje się ich do umożliwienia upoważnionym przedstawicielom Zakładu dostępu wraz z niezbędnym sprzętem do należących do niego elementów sieci i urządzeń znajdujących się na terenie lub w obiekcie odbiorcy w celu przeprowadzenia prac eksploatacyjnych lub usunięcia awarii sieci przy jednoczesnym braku uregulowania w umowie odpowiedzialności Zakładu za ewentualne zniszczenie rzeczy odbiorcy przy wykonywaniu przez Zakład prac eksploatacyjnych lub usuwaniu awarii.

- II. Na podstawie art. 104 k.p.a. w związku z art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 24 lutego 1990r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów (Dz.U. z 1999r. Nr 52 poz.547, Dz.U. z 2000r. Nr 31 poz. 381, Dz.U. Nr 60,poz. 704) po rozpatrzeniu sprawy wszczętej na wniosek Powiatowego Rzecznika Konsumentów z siedzibą w Chrzanowie przy Al. Henryka 20 przeciwko Będzińskiemu Zakładowi Elektroenergetycznemu S.A. z siedzibą w Będzinie przy ul. Małobądzkiej 141, w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów **nie stwierdza się** stosowania przez Zakład praktyki monopolistycznej polegającej na nadużywaniu pozycji dominującej na rynku poprzez stwarzanie konsumentom uciążliwych warunków

dochodzenia swoich praw wiążące się ze zobowiązaniem Zakładu do dostarczania odbiorcom rachunku za energię elektryczną i usługę przesyłową nie później niż na 5 dni przed terminem płatności.

- III. Na podstawie art. 104 k.p.a. w związku z art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 24 lutego 1990r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów po rozpatrzeniu sprawy wszczętej na wniosek Powiatowego Rzecznika Konsumentów z siedzibą w Chrzanowie przy Al. Henryka 20 przeciwko Będzińskiemu Zakładowi Elektroenergetycznemu S.A. z siedzibą w Będzinie przy ul. Małobądzkiej 141, w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów **nie stwierdza się** stosowania przez Zakład praktyki monopolistycznej polegającej na nadużywaniu pozycji dominującej na rynku poprzez narzucanie uciążliwych warunków umów poprzez zobowiązanie się Zakładu do dostarczania rachunku za energię elektryczną i usługę przesyłową nie później niż na 5 dni przed terminem płatności, co przynosi mu nieuzasadnione korzyści.
- IV. Na podstawie art. 104 k.p.a. i art. 8 ust. 1 w związku z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 24 lutego 1990r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów po rozpatrzeniu sprawy wszczętej na wniosek Powiatowego Rzecznika Konsumentów z siedzibą w Chrzanowie przy Al. Henryka 20 przeciwko Będzińskiemu Zakładowi Elektroenergetycznemu S.A. z siedzibą w Będzinie przy ul. Małobądzkiej 141, w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów **nakazuje się zaniechanie** stosowania przez Zakład praktyki monopolistycznej polegającej na nadużywaniu pozycji dominującej na rynku poprzez narzucanie uciążliwych warunków umów poprzez przysyłanie odbiorcom do podpisu umów odsyłających do postanowień Taryfy dla energii elektrycznej BZE S.A. bez jednoczesnego poinformowania odbiorców o treści tych postanowień, co prowadzi do sytuacji, w której odbiorca podpisując umowę nie zna wszystkich jej warunków.
- V. Na podstawie art. 104 k.p.a. w związku z art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 24 lutego 1990r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów po rozpatrzeniu sprawy wszczętej na wniosek Powiatowego Rzecznika Konsumentów z siedzibą w Chrzanowie przy Al. Henryka 20 przeciwko Będzińskiemu Zakładowi Elektroenergetycznemu S.A. z siedzibą w Będzinie przy ul. Małobądzkiej 141, w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów **nie stwierdza się** stosowania przez Zakład praktyki monopolistycznej polegającej na nadużywaniu pozycji dominującej na rynku poprzez stwarzanie konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw wiążące się z zawarciem w umowie zapisu zwalniającego Zakład z odpowiedzialności za skutki przerw i ograniczeń spowodowanych strajkiem i sabotażem.
- VI. Na podstawie art. 104 k.p.a. i art. 14 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 lutego 1990r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów **nakłada się** na Będziński Zakład Elektroenergetyczny S.A. z siedzibą w Będzinie przy ul. Małobądzkiej 141 karę pieniężną w wysokości 20.000 PLN (słownie: dwadzieścia tysięcy złotych) płatną do Budżetu Państwa.

Uzasadnienie

Do Organu Antymonopolowego wpłynął wniosek Powiatowego Rzecznika Konsumentów z siedzibą w Chrzanowie przy Al. Henryka 20 (zwanego dalej Rzecznikiem) w sprawie wszczęcia postępowania administracyjnego przeciwko Będzińskiemu Zakładowi Elektroenergetycznemu z siedzibą w Będzinie, ul. Małobądzka 141 (zwanego dalej Zakładem).

W uzasadnieniu swojego wniosku z dnia 15.12.2000r. (karta nr 1) Rzecznik podniósł, że wpływają do niego skargi konsumentów dotyczące treści formularzy umów sprzedaży energii elektrycznej stosowanych przez Zakład, a następnie zakwestionował niektóre z zapisów wzorca umownego. Ponieważ pismo to nie spełniało wymagań formalnych wniosku Organ Antymonopolowy zwrócił się do Rzecznika o uzupełnienie braków i sprecyzowanie wniosku, co Rzecznik uczynił w piśmie z dnia 12.02.2001r. (karta nr 53). Wnioskodawca zakwestionował zapis §3 pkt 2 f wzorca umownego zobowiązującego odbiorcę do umożliwienia upoważnionym przedstawicielom Zakładu dostępu, wraz z niezbędnym sprzętem, do należących do niego elementów sieci i urządzeń znajdujących się na terenie lub w obiekcie odbiorcy w celu przeprowadzenia prac eksploatacyjnych lub usunięcia awarii w sieci, wskazując, iż umowa nie reguluje odpowiedzialności Zakładu za ewentualne zniszczenia rzeczy odbiorcy przy wykonywaniu prac eksploatacyjnych lub usunięcia awarii. Zdaniem Rzecznika wzory umów sprzedaży energii elektrycznej przesyłane przez Zakład odbiorcom nie spełniają wymagań z art. 385 §2 k.c., są niejednoznaczne i niezrozumiałe.

Dalej Rzecznik wniósł zastrzeżenia dotyczące §6 wzorca umownego, w którym Zakład zobowiązuje się dostarczyć rachunek za energię elektryczną i usługę przesyłową nie później niż na 5 dni przed terminem płatności. W ocenie Wnioskodawcy termin ten jest zbyt krótki i powoduje, iż odbiorca nie może skorzystać z przysługującego mu prawa przekazania należności w terminie. Odbiega od terminów powszechnie stosowanych w obrocie gospodarczym w stosunkach tego rodzaju i przy tym jest szczególnie uciążliwy dla odbiorców nie posiadających rachunku bankowego, który umożliwiłby im szybkie przekazanie należności. Naliczane zaś przez Zakład odsetki za nieterminowe uregulowanie należności stanowią nieuzasadnione korzyści Zakładu.

Rzecznik podniósł również, że wzorzec umowy zawiera postanowienia odsyłające do Taryfy dla energii elektrycznej BZE S.A. w kwestii odpowiedzialności stron za niedotrzymanie warunków umowy i cen bez jednoczesnego doręczenia tej Taryfy. W takiej sytuacji odbiorca podpisując przedmiotową umowę godzi się na warunki, których nie zna w momencie zawierania umowy.

We wniosku o wszczęcie postępowania Rzecznik wskazał także na postanowienia zawarte w §4 umowy zwalniające Zakład z odpowiedzialności za skutki przerw i ograniczeń spowodowanych strajkiem i sabotażem, które w jego ocenie są równoznaczne ze stwarzaniem odbiorcom uciążliwych warunków dochodzenia ich praw.

Organ Antymonopolowy, zgodnie z żądaniem Wnioskodawcy, wszczął postępowanie administracyjne w sprawie nakazania zaniechania przez Zakład, praktyk monopolistycznych polegających na:

- 1) stwarzaniu konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw poprzez zobowiązanie odbiorcy do umożliwienia upoważnionym przedstawicielom Zakładu dostępu wraz z niezbędnym sprzętem do należących do niego elementów sieci i urządzeń znajdujących się na terenie lub w obiekcie odbiorcy w celu przeprowadzenia prac eksploatacyjnych lub usunięcia awarii sieci przy jednoczesnym braku uregulowania w umowie odpowiedzialności Zakładu za ewentualne zniszczenie rzeczy odbiorcy przy

- wykonywaniu przez Zakład prac eksploatacyjnych lub usuwaniu awarii, co może stanowić naruszenie art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów,
- 2) stwarzaniu konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw poprzez zobowiązanie się Zakładu do dostarczania rachunku za energię elektryczną i usługę przesyłową nie później niż na 5 dni przed terminem płatności, co może stanowić naruszenie art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów,
 - 3) narzucaniu w umowie sprzedaży energii elektrycznej uciążliwych warunków umów poprzez zobowiązanie się Zakładu do dostarczania rachunku za energię elektryczną i usługę przesyłową nie później niż na 5 dni przed terminem płatności, co może stanowić naruszenie art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów,
 - 4) nadużywaniu pozycji dominującej na rynku poprzez przesyłanie odbiorcom do podpisu umów odsyłających do postanowień Taryfy dla energii elektrycznej BZE S.A. bez jednoczesnego poinformowania odbiorców o treści tych postanowień, co prowadzi do sytuacji, w której odbiorca podpisując umowę nie zna wszystkich jej warunków, i może stanowić naruszenie art. 5 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów,
 - 5) stwarzaniu konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw poprzez zawarcie w umowie zapisu zwalniającego Zakład z odpowiedzialności za skutki przerw i ograniczeń spowodowanych strajkiem i sabotażem, co może stanowić naruszenie art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów.

W odpowiedzi na zawiadomienie o wszczęciu postępowania Zakład nie uznał zarzutów postawionych przez Rzecznika. Uzasadniając swe stanowisko Zakład wskazał, że zarówno obowiązujące Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 25 września 2000r. w sprawie szczegółowych warunków przyłączenia podmiotów do sieci elektroenergetycznych (...), jak i rozporządzenie obowiązujące przed nim zobowiązywało odbiorcę do umożliwienia upoważnionym przedstawicielom przedsiębiorstwa energetycznego dostępu wraz z niezbędnym sprzętem, do należących do niego elementów sieci i urządzeń znajdujących się na terenie lub w obiekcie odbiorcy w celu przeprowadzenia prac eksploatacyjnych lub usunięcia awarii w sieci lub do układu pomiarowo-rozliczeniowego. Sprawy odszkodowań umowa precyzuje zaś w §10 odsyłając strony do stosowania postanowień Kodeksu Cywilnego. Zakład podniósł również, że 5-dniowy termin płatności nie może być oceniany jako uciążliwy dla grupy klientów rozliczanych według taryfy dla gospodarstw domowych. Termin ten dotyczy bowiem tylko pierwszego rachunku z książeczki opłat, a pozostałe rachunki klient otrzymuje odpowiednio do terminów ich płatności z jedno-, dwu- trzy- lub czteromiesięcznym wyprzedzeniem. Ponadto termin ten jest rozumiany jako 5 dni roboczych, jeżeli zaś wystąpi opóźnienie w doręczeniu rachunków Zakład przesuwa termin płatności. Dalej Zakład podkreślił, że posiadana przez niego koncesja na obrót energią elektryczną wydana przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki nie nakłada na niego obowiązku indywidualnego informowania odbiorców grupy przyłączeniowej V o treści postanowień Taryfy dla energii elektrycznej. Zakład dodał, że mając na względzie poinformowanie swoich odbiorców na własny koszt dokonuje publikacji w lokalnej prasie, drukuje i dostarcza wraz z fakturami za energię stosowne ulotki. Odbiorcy mogą również uzyskać informacje i wyjaśnienia w jednostkach terenowych Zakładu. Ustosunkowując się do ostatniego z postawionych zarzutów Zakład stwierdził, iż sabotaż i strajk mieszczą się w pojęciu siły wyższej rozumianej jako zdarzenie zewnętrzne, które ma charakter nadzwyczajny i któremu

nie można zapobiec, w związku z tym Zakład może zwolnić się z odpowiedzialności za skutki przerw i ograniczeń spowodowanych strajkiem i sabotażem.

W wyniku przeprowadzonego postępowania administracyjnego Organ Antymonopolowy ustalił następujący stan faktyczny:

Zakład w związku z nałożonym na niego w koncesji na obrót energią elektryczną obowiązkiem dostosowania treści umów zawartych na kupno i sprzedaż energii elektrycznej do przepisów ustawy z dnia 10 kwietnia 1997r. Prawo energetyczne (Dz.U. z 1997r. Nr 54, poz. 348 z późn. zm.) i wydanych na jej podstawie rozporządzeń wykonawczych w terminie do dnia 31.12.2000r. (karta nr 145), przedłużonym następnie decyzją Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki do dnia 31.12.2001r. (karta nr 151), przeprowadził akcję informacyjną. Odbiorcom grupy taryfowej G, tj. zużywającym energię elektryczną na potrzeby gospodarstw domowych, dostarczono ulotki wydrukowane na koszt Zakładu i według opracowanego przez niego wzoru, zawierającego informacje dotyczące m.in. nowych zasad rozliczania za energię elektryczną mających na celu rozdział cen za energię elektryczną jako towar i za usługę przesyłową, jako transport tego towaru (karty nr 4, 168-169). W ulotce znalazły się również wyjaśnienia o tym, że w świetle nowej regulacji opłata za energię składa się z dwóch części: stałej i zmiennej. Wraz z ulotką za pośrednictwem inkasenta lub poczty odbiorcy otrzymali nowe druki umów (karty nr 6-12) z prośbą Zakładu o ich wypełnienie zgodnie z załączoną instrukcją, a następnie osobiste lub listowne dostarczenie wypełnionego formularza do właściwej jednostki organizacyjnej Zakładu. Jednocześnie w ulotce wskazano gdzie odbiorcy mogą zasięgać porady fachowej w przypadku wątpliwości co do zapisów umowy.

Pełny tekst taryfy otrzymali jedynie odbiorcy rozliczani w grupach taryfowych A (zasilani z sieci rozdzielczej o napięciu 110 kV) i B (zasilani z sieci rozdzielczej o napięciu od 1 kV do 30 kV). Pozostali odbiorcy mogą otrzymać bezpłatnie w jednostkach terenowych Zakładu wyciąg z Taryfy dotyczący zasad rozliczeń oraz cen i stawek. Pełny tekst Taryfy jest natomiast do wglądu w każdej jednostce terenowej, a także na stronach internetowych Zakładu. Taryfa opublikowana została także w Biuletynie Branżowym Urzędu Regulacji Energetyki (karta nr 41).

Zakład rozróżnia szkody spowodowane niewłaściwymi parametrami dostarczanej energii elektrycznej od szkód, które powodowane są przez jego pracowników lub wykonawców obcych działających na jego zlecenie przy pracach na urządzeniach elektrycznych. Szkody powodowane niewłaściwymi parametrami energii elektrycznej dotyczą wyłącznie urządzeń elektrycznych odbiorcy. Charakteryzują się tym, że nie można przewidzieć czasu, miejsca i rozmiaru szkody. Szkody powodowane eksploatacją urządzeń elektrycznych dotyczą innych rzeczy. Są to np. zniszczone drogi, łąki, uprawy. Zazwyczaj można przewidzieć czas, miejsce i rozmiar takiej szkody (karta nr 64).

Z tytułu szkód wyrządzonych na majątku odbiorcy wynikających ze stanów awaryjnych sieci rozdzielczej lub dostarczenia energii o niewłaściwych parametrach Zakład na wniosek odbiorcy po przeprowadzeniu stosownych badań wypłaca odszkodowanie. Zasadność wniosku i roszczenia jest badana przez Komisję do Spraw Odszkodowań. Komisje takie działają przy każdym Terenowym Zakładzie Dystrybucji BZE S.A. (karty nr 65-67). Wysokość roszczenia odbiorca dokumentuje rachunkiem za naprawę uszkodzonego odbiornika energii elektrycznej (karty nr 42, 68-77).

Z tytułu szkód wyrządzonych na majątku odbiorcy a wynikających z działalności eksploatacyjnej służb Zakładu wypłaca on odszkodowania na podstawie zawartej z odbiorcą umowy o likwidacji szkód (karty nr 106-108). Wartość szkód jest każdorazowo szacowana przez rzeczoznawcę z listy Wojewody, który sporządza na tę okoliczność operat szacunkowy (karty nr 85-92).

W umowie sprzedaży energii elektrycznej Zakład zobowiązuje się do dostarczenia swoim klientom rachunków za energię elektryczną i usługę przesyłową co najmniej na 5 dni przed terminem płatności. Zakład podał, iż w praktyce termin ten liczony jest jako 5 dni roboczych (karta nr 100). Odbiorcy grupy przyłączeniowej V otrzymują fakturę VAT wydrukowaną w postaci arkusza zawierającego szczegółowe dane dotyczące rozliczenia, jak również 5 blankietów z należnościami i terminami ich płatności. Jest to tzw. książeczka opłat (karta nr 64). Pięciodniowy termin dotyczy tylko pierwszego rachunku z książeczki opłat, pozostałe rachunki klient otrzymuje odpowiednio do terminów ich płatności z jedno-, dwu-, trzy- lub czteromiesięcznym wyprzedzeniem.

W związku z przeprowadzaną przez Zakład aktualizacją umów do Rzecznika zaczęli zgłaszać się odbiorcy mający problemy z wypełnieniem wzorca umowy sprzedaży energii elektrycznej, skarżący się na jego niezrozumiałość i kwestionujący niektóre z zapisów umowy (karty nr 56-60).

Organ Antymonopolowy zważył co następuje:

W ramach pierwszego zarzutu Wnioskodawca zarzucił Zakładowi, iż z jednej strony zobowiązuje odbiorcę do umożliwienia upoważnionym przedstawicielom Zakładu dostępu wraz z niezbędnym sprzętem do należących do niego elementów sieci i urządzeń znajdujących się na terenie lub w obiekcie odbiorcy w celu przeprowadzenia prac eksploatacyjnych lub usunięcia awarii sieci, a z drugiej strony nie uregulował w umowie swojej odpowiedzialności za ewentualne zniszczenie rzeczy odbiorcy przy wykonywaniu przez pracowników Zakładu prac eksploatacyjnych lub usuwaniu awarii, co może stanowić naruszenie art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów.

Dla stwierdzenia stosowania praktyki monopolistycznej określonej w art. 5 ust. 1 pkt 8 konieczne jest spełnienie następujących przesłanek

- pozycja dominująca przedsiębiorcy,
- stworzenie konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw.

Podstawowym warunkiem dla zaistnienia w/w praktyki jest, aby przedsiębiorca ją stosujący posiadał pozycję dominującą lub monopolistyczną na rynku. W sprawie będącej przedmiotem niniejszego postępowania ustalono, że Zakład zajmuje monopolistyczną pozycję na lokalnym rynku dostawy energii elektrycznej. Jest tzw. monopolistą naturalnym, co wynika z faktu sieciowego charakteru urządzeń służących do dostarczania energii elektrycznej. Odbiorcy ubiegający się o dostawę energii nie mają możliwości alternatywnego zaopatrywania się w energię elektryczną u innego przedsiębiorcy. Tak więc Zakład podlega wszystkim ograniczeniom wynikającym z ustawy antymonopolowej.

W tym miejscu należy również zaznaczyć, iż dla uznania określonego zachowania przedsiębiorcy za praktykę monopolistyczną wystarczające jest spełnienie przesłanek określonych w ustawie o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów i nie jest konieczne w tym zakresie posługiwanie się także innymi przepisami prawa spoza tej ustawy.

Zarówno rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 października 1998r. w sprawie szczegółowych warunków przyłączenia podmiotów do sieci elektroenergetycznych, obrotu energią elektryczną, świadczenia usług przesyłowych, ruchu sieciowego i eksploatacji sieci oraz standardów jakościowych obsługi odbiorców (Dz.U. Nr 135, poz. 881), jak i rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 25 września 2000r. o tym samym tytule (Dz.U. Nr 85, poz. 957), które uchyliło w związku z nowelizacją ustawy Prawo energetyczne moc

wiążącą rozporządzenia z dnia 21 października 1998r., zobowiązują odbiorcę do umożliwienia upoważnionym przedstawicielom przedsiębiorstwa energetycznego dostępu wraz z niezbędnym sprzętem, do należących do niego elementów sieci i urządzeń znajdujących się na terenie lub w obiekcie odbiorcy w celu przeprowadzania prac eksploatacyjnych lub usunięcia awarii w sieci lub do układu pomiarowo-rozliczeniowego (§16 pkt 6). W w/w okolicznościach może dojść do powstania szkody po stronie odbiorcy. Jednakże umowa sprzedaży energii elektrycznej, poza ogólnym odesłaniem w §10 do przepisów Kodeksu Cywilnego, nie reguluje kwestii odpowiedzialności Zakładu za szkodę wyrządzoną na majątku odbiorcy.

W toku postępowania Zakład wyjaśnił, iż w przypadku powstania szkody eksploatacyjnej wypłaca odszkodowania na podstawie umowy o likwidacji szkody, której wartość jest szacowana przez rzeczoznawcę z listy Wojewody w operacie szacunkowym (karta nr 42). Zakład przyjął więc określone zasady postępowania w razie wyrządzenia szkody w następstwie prowadzenia prac eksploatacyjnych lub usuwania awarii. Niemniej w umowie sprzedaży energii elektrycznej nie znalazł się żaden zapis określający ten tryb postępowania i zasady dochodzenia roszczeń przez odbiorców. W sytuacji gdy dostawca energii ustalił procedurę załatwiania roszczeń odszkodowawczych odbiorców i, jak wynika z akt sprawy stosuje ją, brak jest jakichkolwiek przeszkód, by do umowy włączyć odpowiednie postanowienia w tym zakresie. Zakład wskazał, iż odbiorca jest informowany ustnie przez jego pracowników o zasadach postępowania w związku z powstaniem szkody eksploatacyjnej i w zasadzie dopiero na etapie zgłaszania przez niego tej szkody (karta nr 64). Takie rozwiązanie pozostawia Zakładowi całkowitą dowolność, czy w konkretnym przypadku poinformuje odbiorcę, czy też nie, o procedurze załatwiania roszczeń odszkodowawczych. Brak stosownego zapisu w umowie sprawia, że odbiorca o stosowanym w Zakładzie trybie rozpatrywania wniosków o odszkodowanie może dowiedzieć się tylko od sprawcy szkody (pracownika Zakładu), który nie jest zainteresowany tym, by odbiorca występował do niego z takim roszczeniem.

Dostawca energii mający faktycznie silniejszą pozycję od swego kontrahenta z jednej strony zawarł w umowie zapis zobowiązujący odbiorcę do umożliwienia upoważnionym przedstawicielom Zakładu dostępu do należących do niego elementów sieci i urządzeń znajdujących się na terenie odbiorcy, z drugiej zrezygnował z zamieszczenia w umowie zapisu o stosowanym trybie postępowania na wypadek wyrządzenia szkody eksploatacyjnej. Skoro umowa szczegółowo reguluje obowiązki odbiorcy, to równie szczegółowo powinna regulować jego uprawnienia. Podstawą dla dochodzenia roszczeń odszkodowawczych w ramach przyjętego w Zakładzie trybu postępowania powinna być sama umowa sprzedaży energii elektrycznej. Ogólne odesłanie w §10 umowy do przepisów Kodeksu Cywilnego z punktu widzenia ochrony interesów odbiorcy należy ocenić jako niewystarczające. Chociaż Zakład przyjął określone reguły postępowania w razie wyrządzenia odbiorcy szkody eksploatacyjnej umowa sprzedaży energii elektrycznej nie reguluje tej kwestii, odsyłając tym samym do przepisów Kodeksu Cywilnego.

Wyczerpane zostały zatem przesłanki z art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów i należało orzec jak w punkcie I sentencji.

Drugi zarzut Rzecznik oparł również na art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów i zarzucił Zakładowi

stwarzanie konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw poprzez zobowiązanie się Zakładu do dostarczania rachunku za energię elektryczną i usługę przesyłową nie później niż na 5 dni przed terminem płatności.

Rozpoznając sprawę w tym zakresie zauważyć należy, iż odbiorcy zaliczani do grupy taryfowej G (gospodarstwa domowe) uiszczają należność za energię elektryczną na podstawie książeczki opłat dostarczonej im przez Zakład. W książeczce opłat znajduje się pięć blankietów określających kwotę należności i termin zapłaty. Wysokość opłaty ustalana jest przez Zakład w oparciu o odczyty urządzeń pomiarowych. Przy sześciomiesięcznym okresie rozliczeniowym odczyty dokonywane są nie rzadziej niż co 6 miesięcy. W przypadku odbiorców tej grupy kwestionowany przez Rzecznika pięciodniowy termin zapłaty może więc być rozpatrywany tylko w odniesieniu do pierwszego rachunku z książeczki opłat.

Zakład zobowiązuje się w umowie dostarczyć fakturę nie później niż na 5 dni przed terminem płatności. Pięciodniowy termin nie może zatem być uważany za regułę. W praktyce książeczki opłat doręczane są wcześniej. Konsumentom, którzy wnieśli skargi na Zakład do Rzecznika doręczono je na około 2 tygodnie przed terminem płatności (karta nr 100). Oceniając kwestię przyjętego w umowie maksymalnego terminu na doręczenie przez Zakład rachunku należy mieć na względzie, iż odbiorca pobierając energię elektryczną powinien liczyć się z tym i być przygotowanym finansowo do wniesienia zapłaty za dostarczone medium w terminie wynikającym z książeczki opłat. Terminy płatności widniejące na drugim, trzecim, czwartym i piątym blankiecie zna bowiem z bardzo dużym wyprzedzeniem. Również w sytuacji, gdy odbiorca otrzyma książeczkę opłat dopiero na 5 dni przed terminem płatności pierwszego z zawartych w niej rachunków, ma możliwość przy dołożeniu należytej staranności, wniesienia opłaty terminowo. Tym bardziej, iż Zakład interpretuje ten termin jako 5 dni roboczych, a w przypadku opóźnienia w doręczeniu rachunku przesuwa termin płatności. Dodać należy, iż odbiorca ma możliwość analizowania na bieżąco ilości zużytej energii i zabezpieczenia środków na pokrycie należności finansowych.

W świetle powyższego ustalenie w umowie maksymalnego terminu doręczenia przez Zakład rachunku na nie później niż 5 dni przed terminem płatności nie można uznać za stwarzanie konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw. Stąd należało orzec jak w punkcie II sentencji decyzji.

W ocenie Rzecznika zobowiązanie się Zakładu do dostarczenia rachunku za energię elektryczną i usługę przesyłową nie później niż na 5 dni przed terminem płatności stanowi również naruszenie art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy antymonopolowej. Rozpoznając sprawę w zakresie zarzucanej Zakładowi praktyki monopolistycznej polegających na narzuceniu uciążliwych warunków umów o sprzedaż energii elektrycznej i świadczenie usług przesyłowych przynoszących mu nieuzasadnione korzyści, wskazać, iż z taką praktyką mamy do czynienia w razie łącznego spełnienia następujących przesłanek:

- pozycja dominująca przedsiębiorcy,
- uciążliwy charakter warunków umowy,
- narzucanie tych warunków kontrahentowi przez podmiot dominujący,
- osiągnięcie nieuzasadnionych korzyści.

W uzasadnieniu punktu I sentencji decyzji wykazano już, że Zakład będąc tzw. monopolistą naturalnym zajmuje monopolistyczną pozycję na lokalnym rynku dostawy energii elektrycznej. Tym samym spełniona została pierwsza z w/w przesłanek.

Dodać należy, że sankcjonowaniu w trybie przewidzianym w art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy podlega nie samo posiadanie na rynku pozycji dominującej lub monopolistycznej, ale jej

nadużywanie. Nie ulega wątpliwości, że przedsiębiorca posiadający pozycję monopolistyczną lub dominującą ma możliwość narzucania uciążliwych warunków umowy innym podmiotom. Zakład dysponuje bowiem siłą rynkową pozwalającą mu jednostronnie dyktować warunki umowy swym kontrahentom.

Za uciążliwy warunek umowy należy uznać każdy warunek oznaczający dla jednej ze stron umowy ciężar większy od powszechnie przyjętych w stosunkach danego rodzaju. Ustalenia te powinny być dokonywane według kryteriów obiektywnych. W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy należałoby zatem ustalić, czy w warunkach istnienia wolnej konkurencji na rynku dostaw energii elektrycznej Zakład byłby w stanie wynegocjować takie warunki współpracy z odbiorcami, jakie przedstawił w umowach o sprzedaż energii elektrycznej. Stosownie do art. 5 ust. 1 ustawy Prawo energetyczne (Dz.U. z 1997r. Nr 54, poz. 348 z późn. zm.) dostarczanie paliw i energii odbywa się na podstawie umowy. W świetle zaś ust. 2 tego artykułu umowa powinna uwzględniać zasady określone w ustawie i w koncesjach oraz zawierać co najmniej postanowienia dotyczące ilości, jakości, niezawodności i ciągłości dostarczania i odbioru, cen i stawek opłat oraz warunków wprowadzania w nich zmian, sposobu rozliczeń, odpowiedzialności stron za niedotrzymanie warunków umowy, okresu jej obowiązywania i warunków rozwiązania. Szczegółowe w tym względzie uregulowania określone były w rozdziale 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 21 października 1998r. w sprawie szczegółowych warunków przyłączenia podmiotów do sieci elektroenergetycznych, pokrywania kosztów przyłączenia, obrotu energią elektryczną, świadczenia usług przesyłowych, ruchu sieciowego i eksploatacji sieci oraz standardów jakościowych obsługi odbiorców (Dz.U. z 1998r. Nr 135, poz. 881), a po uchynieniu mocy wiążącej tego rozporządzenia stosowne przepisy zostały zawarte w Rozdziale 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 25 września 2000r. o tym samym tytule (Dz.U. Nr 85, poz. 957). Żaden z wymienionych przepisów nie reguluje wprost kwestii terminu, w jakim odbiorca powinien otrzymać rachunek za dostarczoną energię.

Rozpatrując w kategoriach uciążliwości termin na doręczenie odbiorcom przez Zakład faktury ustalony w umowie na nie później niż 5 dni przed terminem płatności należy mieć na uwadze, iż odbiorca korzystając ze stałych dostaw energii elektrycznej powinien liczyć się z obowiązkiem zapłaty. Przyjęty system rozliczeń – sześciomiesięczny okres rozliczeniowy i stosowanie książeczek opłat, na które składa się 5 blankietów (rachunków), sprawiają, iż odbiorca z dużym wyprzedzeniem wie ile i w jakim terminie jest zobowiązany wpłacić na konto Zakładu za dostarczoną energię. Zarzut Rzecznika, iż w przypadku dostarczenia rachunku na 5 dni przed terminem płatności odbiorca nie jest w stanie wywiązać się z obowiązku zapłaty, trudno uznać za uzasadniony także w odniesieniu do pierwszego rachunku z książeczki opłat, gdyż dysponując środkami na ten cel może dokonać zapłaty za pośrednictwem banku, poczty lub w kasie Zakładu.

Tak więc przy dołożeniu należytej staranności odbiorca energii powinien zabezpieczyć środki na płatności i uiścić je terminowo. Ponadto w przypadku zdarzeń losowych odbiorca ma możliwość wystąpienia do Zakładu o przedłużenie terminu płatności. Rozwiązanie przyjęte przez Zakład w §6 pkt 7 nie może zatem być oceniane jako uciążliwe dla odbiorców.

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów narzucanie uciążliwych warunków umowy musi mieć charakter przymusowy, to znaczy będący wynikiem siły rynkowej przedsiębiorcy narzucającego te warunki. Warunki umowy są narzucane dzięki zajmowaniu przez danego przedsiębiorcę pozycji monopolistycznej na rynku i wykorzystywane dzięki posiadanej sile rynkowej. W związku z tym, że Zakład jako dostawca energii elektrycznej zajmuje pozycję tzw. monopolisty

naturalnego, prowadzi swoją działalność gospodarczą w takich warunkach, w których odizolowany jest od potencjalnych konkurentów zarówno barierą kosztów niezbędnych dla uruchomienia działalności w danej dziedzinie, jak i też ustanowioną wcześniej strukturą organizacyjną lub technologiczną, posiada niezbędny potencjał do narzucania swoim kontrahentom warunków umów.

Z uwagi na masowość umów sprzedaży energii elektrycznej konieczne jest zawieranie ich na podstawie wzorców. Z przykładowych umów sprzedaży energii elektrycznej zawieranych przez Zakład z odbiorcami grupy V wynika, iż są to umowy adhezyjne, które charakteryzują się tym, że odbiorca aprobuje warunki umowy z góry jednostronnie ustalone przez Zakład. Innymi słowy odbiorca przystępuje do umowy bez indywidualnego negocjowania jej postanowień. W umowie tego typu odbiorca w ramach szeroko rozumianej swobody umów ma prawo przyjąć ofertę, albo umowy nie zawrzeć i w tym właśnie zakresie można mówić o tym, że dostawca energii narzuca jej treść kontrahentowi.

Osiągane przez podmiot gospodarczy stosujący praktykę monopolistyczną z art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy antymonopolowej nieuzasadnione korzyści są odpowiednikiem uciążliwych warunków umów narzuconych kontrahentowi w relacjach ekwiwalentności wzajemnych świadczeń uczestników umowy. Nieuzasadnione korzyści określają sytuację korzystniejszą od powszechnie przyjętych w stosunkach danego rodzaju.

W ocenie Rzecznika naliczanie przez Zakład karnych odsetek w przypadku nieterminowego uregulowania należności przez odbiorcę w sytuacji, gdy rachunek doręczono mu na pięć dni przed terminem płatności, przyniesie mu nieuzasadnione korzyści. Zauważyć jednak należy, że podstawowym obowiązkiem odbiorcy jest terminowe regulowanie należności za energię elektryczną, co wynika wprost z §16 pkt 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 25 września 2000r. w sprawie szczegółowych warunków przyłączenia podmiotów do sieci elektroenergetycznych (...).

Umowa o dostawę energii elektrycznej ma charakter umowy wzajemnej w rozumieniu art. 487 §2 k.c. i zakłada wykonywanie ze strony dostawcy swego świadczenia w sposób ciągły. Z tych względów w kwestii rozliczeń stron zasada jednoczesnego spełniania zobowiązań z umów wzajemnych (art. 488 § 1 k.c.) nie znajduje tutaj zastosowania jako niewykonalna.

Odbiorcy w gospodarstwach domowych rozliczani są przez Zakład zaliczkowo w okresach sześciomiesięcznych. Wysokość opłaty (zaliczki) ustalana jest przez Zakład na podstawie ilości energii elektrycznej zużytej w okresie ubiegłym. Odbiorca rozliczany jest za faktycznie zużytą energię dopiero po upływie okresu rozliczeniowego w oparciu o odczyt urządzenia pomiarowego. Taki system rozliczeń uwzględnia naturę świadczenia ciągłego dostawcy i zarazem interesy obu stron umowy.

Jednocześnie wskazać należy, że maksymalny pięciodniowy termin na doręczenie rachunku za energię elektryczną daje odbiorcy, przy dołożeniu przez niego należytej staranności, możliwość terminowego wniesienia zapłaty. Zakładowi zaś nie można odmówić prawa do naliczania odsetek za opóźnienie w wykonaniu obowiązku zapłaty przez odbiorcę, gdyż uprawnienie to wynika wprost z art. 481 k.c. W świetle powyższego nie można stwierdzić, by Zakład dzięki zapisowi § 7 pkt 6 umowy uzyskiwał kosztem odbiorców nieuzasadnione korzyści.

Nie zostały zatem spełnione wszystkie niezbędne przesłanki do stwierdzenia stosowania przez Zakład praktyki monopolistycznej określonej w art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy antymonopolowej. Stąd należało orzec jak w punkcie III sentencji.

Kolejny zarzut postawiony przez Rzecznika dotyczy nadużywania przez Zakład pozycji dominującej na rynku poprzez przesyłanie odbiorcom do podpisu umów odsyłających do

postanowień Taryfy dla energii elektrycznej BZE S.A. bez jednoczesnego poinformowania odbiorców o treści tych postanowień, co prowadzi do sytuacji, w której odbiorca podpisując umowę nie zna wszystkich jej warunków i może stanowić naruszenie art. 5 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów za praktykę monopolistyczną uważa się nadużywanie pozycji dominującej na rynku. Ustawa nie wymienia w sposób wyczerpujący przejawów nadużywania pozycji dominującej na rynku, a jedynie ogranicza się w art. 5 ust. 1 do wyliczenia typowych przykładów zachowań przedsiębiorców mających charakter praktyk monopolistycznych. Z uwagi na otwarty katalog praktyk monopolistycznych nie ma formalnych przeszkód, aby został on rozszerzony także o działania przedsiębiorców, noszące znamiona bezprawnego zachowania ograniczającego konkurencję lub eksploatujące pozycję zajmowaną na rynku, godzące w interesy konsumentów.

Umowa sprzedaży energii elektrycznej powinna informować odbiorcę o wszystkich ciążących na nim obowiązkach i przysługujących mu prawach, tym bardziej, iż jest on słabszą stroną stosunku zobowiązaniowego i nie ma możliwości negocjowania postanowień umowy.

W toku postępowania ustalono, iż Zakład przedstawił odbiorcom grupy taryfowej G do podpisu umowy celem ich aktualizacji i dostosowania do wymogów Prawa energetycznego po jego nowelizacji. Do umów tych dołączono ulotkę informującą o nowych zasadach rozliczeń za energię (karta nr 186) i pouczającą jak te umowy wypełnić. Mimo, iż w treści umowy znalazło się odesłanie do postanowień Taryfy, w szczególności w zakresie odpowiedzialności stron za niedotrzymanie warunków umowy i w kwestii wysokości opłat, odbiorcy w gospodarstwach domowych w żaden sposób nie zostali poinformowani o odpowiednich jej postanowieniach. Oznacza to, iż odbiorca podpisując umowę sprzedaży energii elektrycznej nie znał wszystkich jej postanowień. Zakład występujący w umowie jako profesjonalista powinien stworzyć odbiorcy możliwość zaznajomienia się z postanowieniami Taryfy dla energii elektrycznej w zakresie w jakim odsyła do nich umowa sprzedaży energii elektrycznej. Stworzenie tych możliwości powinno być przez Zakład traktowane rzetelnie. Wymóg taki spełniałoby rozszerzenie umowy i włączenie do niej odpowiednich postanowień Taryfy. Takie rozwiązanie byłoby przy tym korzystne również dla Zakładu, który nie ponosiłby kosztów, jakie wiążą się z doręczaniem odbiorcy Taryfy lub wyciągu z niej.

W tym miejscu należy również wskazać, iż Taryfa dla energii elektrycznej może być traktowana jako kwalifikowany wzorzec (regulamin) umowy stosowany w stosunkach ciągłych. Zgodnie z art. 47 ust. 1 ustawy Prawo energetyczne (Dz.U. z 1997r. nr 54, poz. 348 z późn. zm.) przedsiębiorstwa energetyczne posiadające koncesje ustalają taryfy dla energii elektrycznej, które podlegają zatwierdzeniu przez Prezesa Urzędu regulacji Energetyki. Taryfa w myśl art. 3 pkt 17 stanowi zbiór cen i stawek opłat oraz warunków ich stosowania opracowany przez przedsiębiorstwo energetyczne i wprowadzany jako obowiązujący dla określonych w nim odbiorców w trybie określonym w ustawie. W świetle art. 384 §2 k.c. w razie gdy posługiwanie się wzorcem jest w stosunkach danego rodzaju zwyczajowo przyjęte, wiąże on także wtedy, gdy druga strona mogła się z łatwością dowiedzieć o jego treści, nie dotyczy to jednak umów zawieranych z udziałem konsumentów, z wyjątkiem umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego.

Jakkolwiek Zakład stwierdził, iż każdy zainteresowany może z łatwością zapoznać się z treścią Taryfy, która jest udostępniana do wglądu w każdej jednostce terenowej Zakładu, a ponadto publikowana w Biuletynie Branżowym URE, to takie rozwiązanie jest jednak w świetle art. 384 §2 k.c. niewystarczające, a dla odbiorcy grupy V niekorzystne. Konieczność

udania się do Zakładu naraża go na dodatkowe koszty związane z dojazdem. Zapoznanie się z Taryfą na miejscu w jednostce terenowej Zakładu, biorąc pod uwagę zwykle dużą liczbę interesantów oraz duży stopień skomplikowania Taryfy z punktu widzenia przeciętnego odbiorcy, może być przy tym dla niego bardzo czasochłonne.

Odbiorca nie bywa regularnie w siedzibie Zakładu, a więc nie styka się „z łatwością” z Taryfą. W takim przypadku udostępnianie Taryfy, w razie jej zmian, w jednostkach organizacyjnych Zakładu nie wystarcza, należy bowiem co najmniej doręczyć jej tekst. W wypadku zmiany części postanowień wzorca wystarczające będzie doręczenie tylko zmienionych postanowień. Nie wystarczy natomiast sam fakt poinformowania o zmianie i zaproszenie do siedziby Zakładu w celu zapoznania się przez odbiorcę ze zmianami Taryfy. Tego rodzaju udogodnienie dla Zakładu jest bezzasadne i bezpodstawnie dodatkowo jeszcze by go uprzywilejowało¹.

Zakład podniósł, iż każdorazowo informacje o korektach w obowiązującej Taryfie są publikowane w lokalnej prasie. Zauważyć należy, iż publikacje te obejmują jedynie nowe ceny i stawki opłat (karty nr 155-167) ponadto art. 384 §2 wyraźnie wskazuje, iż w stosunkach z konsumentami łatwość dowiedzenia się o treści regulaminu jest niewystarczająca. Fakt zamieszczania przez Zakład w prasie komunikatów o zmianie stawek opłat ze energią elektryczną nie może zatem uzasadniać przedstawiania odbiorcy umowy do podpisu bez poinformowania go o aktualnie obowiązującej opłacie.

Podkreślić należy, że każdy odbiorca ma prawo do zapoznania się z wszystkimi postanowieniami umowy, którą podpisuje. Odsyłanie w umowie do postanowień Taryfy jest niekorzystne dla odbiorców zwłaszcza w zakresie odpowiedzialności stron za niedotrzymanie warunków umowy. W oparciu o treść samej umowy sprzedaży energii elektrycznej odbiorca nie jest w stanie ustalić, iż przysługują mu bonifikaty i upusty za niedotrzymanie standardów jakościowych obsługi odbiorców i w jakiej wysokości, czy też zasad ustalania przez Zakład opłat za nielegalny pobór energii. W umowie znalazła się natomiast szczegółowa regulacja dotycząca prawa Zakładu do wstrzymania dostawy energii. Zakład mając zdecydowanie silniejszą pozycję w relacjach z odbiorcą stawia się więc w korzystniejszej sytuacji od swego kontrahenta.

Tak więc przesyłanie odbiorcom do podpisu umów odsyłających do postanowień Taryfy dla energii elektrycznej BZE S.A. bez jednoczesnego poinformowania odbiorców o treści tych postanowień wyczerpuje znamiona nadużywania przez Zakład pozycji dominującej na rynku. Stąd należało orzec jak w punkcie IV sentencji decyzji.

W ramach ostatniego z podniesionych zarzutów Rzecznik zarzucił Zakładowi stwarzanie konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw poprzez zawarcie w umowie zapisu zwalniającego Zakład z odpowiedzialności za skutki przerw i ograniczeń spowodowanych strajkiem i sabotażem, co może stanowić naruszenie art. 5 ust. 1 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów. Jak to zostało już wskazane w uzasadnieniu punktu I i II sentencji decyzji dla stwierdzenia praktyki monopolistycznej z art. 5 ust. 1 pkt 8 niezbędne jest spełnienie dwóch przesłanek:

- pozycja dominująca przedsiębiorcy,
- stworzenie konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw.

Zakład zajmuje pozycję monopolistyczną na lokalnym rynku dostawy energii elektrycznej, co zostało już wykazane w niniejszej decyzji.

¹E. Łętowska: „Ustawa o ochronie niektórych praw konsumentów. Komentarz”, C.H. BECK, Warszawa 2000, s.89

W §4 umowy sprzedaży energii elektrycznej Zakład zwolnił się z odpowiedzialności za skutki przerw i ograniczeń spowodowanych strajkiem i sabotażem. Zauważyć należy, iż w doktrynie prawa cywilnego i w orzecznictwie działania wojenne, sabotaż, strajk, to zdarzenia mieszczące się w pojęciu siły wyższej rozumianej jako zdarzenie zewnętrzne, które ma charakter nadzwyczajny i któremu nie można zapobiec. Należą do nich zdarzenia o charakterze katastrof przyrodniczych (np. powódzie, huragany, trzęsienia ziemi) lub nadzwyczajne zaburzenia życia zbiorowego (np. wojna, rozruchy, strajki)².

Rzecznik zakwestionował zapis §4 gdyż w jego ocenie na podstawie tego postanowienia umowy Zakład będzie mógł wyłączyć swoją odpowiedzialność w przypadku strajku jego załogi. Tymczasem Zakład wyjaśnił, iż pod pojęciem strajków należy rozumieć strajki w resorcie górnictwa lub PKP powodujące wstrzymanie dostaw węgla dla elektrowni, strajki w elektrowniach systemowych, blokady dróg i torowisk itp., co może skutkować ograniczeniami w dostawie energii elektrycznej. W świetle wyjaśnień Zakładu uznać należy, że umieszczając w §4 umowy ogólny zapis o strajkach, bez precyzowania o jakie strajki chodzi, nie miał na celu uchylania się od odpowiedzialności za strajki organizowane przez własnych pracowników. Dowodzą tego korekty w tym zakresie wprowadzane do umów od marca 2000r. dla grup przyłączeniowych II i III oraz na wnioski - dla pozostałych grup (karty nr 109-123).

Ponadto Zakład poinformował, iż w nowych wzorach umów uściślono pojęcie strajki – wyłączono z nich strajki organizowane przez pracowników Zakładu (karta nr 81), co oznacza, iż Zakład będzie ponosić konsekwencje wynikające z przerw i ograniczeń spowodowanych strajkami w nim samym.

Mając na uwadze obowiązującą interpretację pojęcia siły wyższej oraz wyjaśnienia Zakładu i przedstawione dowody zarzut stwarzania konsumentom uciążliwych warunków dochodzenia swoich praw dotyczący omawianego zapisu umowy należy uznać za nieuzasadniony. Stąd należało orzec jak w punkcie V sentencji.

Zgodnie z treścią art. 14 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 lutego 1990r. w decyzjach wydanych na podstawie art. 8 ust. 1 Organ Antymonopolowy może wymierzyć karę pieniężną w wysokości do 100% przychodu ukaranego przedsiębiorcy. W rozumieniu art. 2 pkt 10 ustawy przychodem jest 1/12 przychodu uzyskanego w roku podatkowym poprzedzającym rok wydania decyzji w rozumieniu przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Zakład osiągnął w 2000r. przychód w wysokości 1.023.135.300 PLN (Karta nr 105). Zatem kwota 85.261.275 PLN może stanowić maksymalną wysokość kary nałożonej na podstawie art. 14 ust. 1. Organ wymierzył karę w wysokości 20.000 PLN. Nałożenie kary należy traktować jako podkreślenie naganności działań podmiotu dominującego w przedmiotowej sprawie, które to działania zakłócają swobodę i równość uczestników rynku. Wymiar kary ma zdaniem Organu Antymonopolowego spełnić również funkcję prewencyjną z tytułu stosowania praktyk monopolistycznych sprzecznych z interesem publicznym.

Wysokość nałożonej kary pieniężnej została ustalona przy uwzględnieniu stopnia naruszenia interesu publicznoprawnego, jak też przy założeniu, iż kara ta nie ma stanowić znaczącej dolegliwości dla karanego podmiotu, a o skuteczności zastosowanych sankcji nie decyduje stopień ich surowości, lecz sama istota sankcji zwłaszcza uwypuklenie naganności stosowania wykazanych w niniejszej decyzji praktyk monopolistycznych. Decydując o nałożeniu kary Organ Antymonopolowy wziął po uwagę także możliwości finansowe adresata decyzji.

² „Kodeks cywilny. Komentarz” wyd. II pod red. K. Pietrzykowskiego, Tom I s. 335, Warszawa 1998r.

Kary pieniężne stosowane są w sytuacjach, gdy zachowanie przedsiębiorcy nie tylko jest bezprawne, ale można także sprawcy przypisać winę w znaczeniu subiektywnym. Analizując kwestię winy Zakładu należy stwierdzić, iż jako podmiot o wieloletnim doświadczeniu zajmujący się profesjonalnie prowadzeniem działalności gospodarczej Zakład powinien zdawać sobie sprawę, iż nie może wykorzystywać swej pozycji na rynku do kształtowania treści umów sprzedaży energii elektrycznej w sposób uwzględniający przede wszystkim jego interesy kosztem słabszego uczestnika rynku jakim jest odbiorca.

Organ Antymonopolowy kierując się potrzebą zdecydowanego przeciwdziałania stosowaniu praktyk monopolistycznych na rynku przez Zakład uznał, że orzeczona kara powinna stanowić dolegliwość dla Zakładu, aby w przyszłości nie dochodziło do podobnych zachowań, zmierzających do wykorzystywania zajmowanej pozycji na rynku kosztem odbiorców.

W związku z powyższym należało orzec jak w punkcie II sentencji decyzji.

Karę należy wpłacić na konto UOKiK w Warszawie w NBP o/o Warszawa 1010 1010-7878-223-1.

Od niniejszej decyzji przysługuje stronom prawo wniesienia odwołania do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Antymonopolowego za pośrednictwem Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach, w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia decyzji.

Dyrektor Delegatury
Urzędu Ochrony Konkurencji
i Konsumentów w Katowicach
Alicja Kral